

DOI 10.31651/2524-2660-2022-1-68-73

ORCID 0000-0002-8995-418X

РЕЗНІК Сніжана Дмитрівна

аспірантка кафедри менеджменту, права, статистики та економічного аналізу,

Економічний навчально-науковий інститут

Луганського національного аграрного університету

e-mail: rznksd@gmail.com

УДК 373.5.014.6(045)

**ГОТОВНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ**

Вимога нашого сьогодення – отримання якісних послуг у всіх сферах життєдіяльності, включаючи освіту. Відповідно до розділу V Закону України «Про освіту» кожен заклад освіти зобов'язаний забезпечити надання якісних освітніх послуг та функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти.

На підставі опитування педагогічних працівників та керівників закладів загальної середньої освіти щодо забезпечення якості освіти та розробки внутрішньої системи забезпечення якості в закладі визначено середній рівень готовності закладів загальної середньої освіти до процесу забезпечення якості освіти та дозволило встановити, що керівники закладів освіти відчують труднощі під час проведення процесу самооцінювання освітньої діяльності; педагогічні працівники не в повній мірі ознайомлені зі структурою внутрішньої системи забезпечення якості освіти; частина закладів взяли за основу розроблені положення про внутрішні системи забезпечення якості освіти інших закладів освіти, не враховуючи особливості та умови свого закладу освіти; відмічено низький рівень залучення стейкхолдерів, насамперед, органи учнівського самоврядування, учнів, батьків до оцінювання освітньої діяльності та формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти. 57% опитаних керівників закладів загальної середньої освіти не проводили самооцінювання освітньої діяльності.

Ключові слова: *якість освіти; готовність; внутрішня система забезпечення якості освіти; труднощі.*

Постановка проблеми. Дослідження проблеми управління якістю освіти та освітньої діяльності належить до найбільш актуальних проблем сучасної теорії управління освітою [1]. Її актуальність зумовлена потребами практики, насамперед потребами забезпечення конкурентоспроможності випускників закладів загальної середньої освіти на ринку праці. Одним із впливових чинників на ньому в умовах пошуку конкурентних переваг є якість освітніх послуг [2], що надається у школі. Саме тому забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти є пріоритетним завданням на сучасному етапі. У Національній доктрині розвитку освіти підкреслюється, що у XXI столітті «якість освіти є національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави, додержання міжнародних норм і вимог законодавства України

щодо реалізації права громадян на освіту. На забезпечення якості освіти спрямовуються матеріальні, фінансові, кадрові та наукові ресурси суспільства і держави» [3].

Мета статті. Вивчити реальний стан готовності закладів середньої освіти до забезпечення якості освіти та їх основні труднощі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2017 році в новій редакції Закону України «Про освіту» з'явився новий розділ «Забезпечення якості освіти» [4], що регламентує створення системи забезпечення якості освіти на всіх її рівнях з метою гарантування якості освіти, формування довіри суспільства до системи та закладів освіти, органів управління освітою, постійне та послідовне підвищення якості освіти, допомога закладам освіти та іншим суб'єктам освітньої діяльності у підвищенні якості освіти. Складниками такої системи є система забезпечення якості в закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти [5; 6]), система зовнішнього забезпечення якості освіти, система забезпечення якості в діяльності органів управління та установ [7], що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти. Прийняття Закону України «Про освіту» спонукало заклади освіти розробити внутрішню систему забезпечення якості освіти, відповідно до якої має організуватися освітній процес та функціонувати заклади освіти [8]. Ця система розробляється закладом освіти з урахуванням вимог Закону України «Про освіту» та рекомендацій Державної служби якості освіти України.

З метою вивчення рівня готовності закладів загальної середньої освіти до забезпечення якості освіти [9] було проведено опитування щодо стану розвитку внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності та забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти, в якому взяло участь 72 педагогічних працівника комунального закладу «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 26 Вінницької міської ради» та 18 керівників і заступників керівників закладів загальної середньої освіти м. Вінниця.

За результатами опитування встановлено, що 52% вчителів і 47% керівників розуміють поняття «якість освіти», як відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, тобто в широкому понятті. У той же час решта сприймають «якість освіти» за визначенням «якості освітнього процесу», що є складовою якості освіти, як рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг.

74% вчителів і 83% керівників чітко усвідомлюють, що внутрішня система забезпечення якості освіти – це система, що визначає стратегію закладу, критерії оцінювання освітньої діяльності, забезпечення комфортних умов навчання.

83% керівників обізнані про внутрішню систему забезпечення якості освіти із законодавчих документів, у той час, як педагогічні працівники дізнались про це питання тільки із законодавчих документів (39%), під час педагогічної ради при розгляді внутрішньої системи забезпечення якості освіти (30%); 18% учителів почули під час проходження курсів підвищення кваліфікації, а 13% – з Інтернет-джерел (див. рис. 1).

Рис. 1. Відповіді учителів на питання «З яких джерел Ви дізнались про внутрішню систему забезпечення якості освіти?»

Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти розглядається і схвалюється педагогічною радою, а затверджується керівником. 42% педагогічних працівників впевнені, що Положення затверджується педагогічною радою і керівником. Частина педагогічних працівників (18%) вважають, що затвердження відбувається через Статут закладу, 13% – рішенням Ради закладу, 9% – рішенням методичної ради та 6% – засновником.

65% опитаних керівників стверджують, що педагогічна рада затверджує рішення щодо функціонування системи в закладі освіти (див. рис. 2).

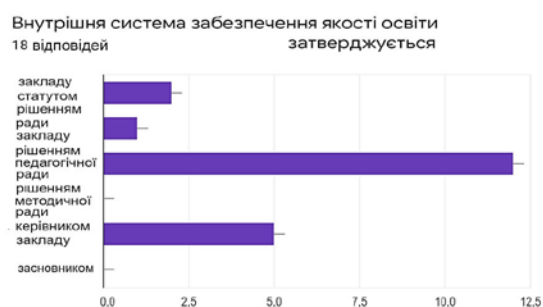

Рис. 2. Відповідь керівників на питання «Ким затверджується Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти?»

Усі керівники (100%) знають, що саме вони несуть відповідальність за ефективне функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Великий відсоток педагогічних працівників (90%) також володіють інформацією, що керівник – відповідальний за цей процес, проте 34% вчителів вважають, що за цей процес відповідальність лежить і на педагогічних працівниках, 12% бажають, щоб ця відповідальність була покладена і на представників Департаменту освіти (див. рис. 3).

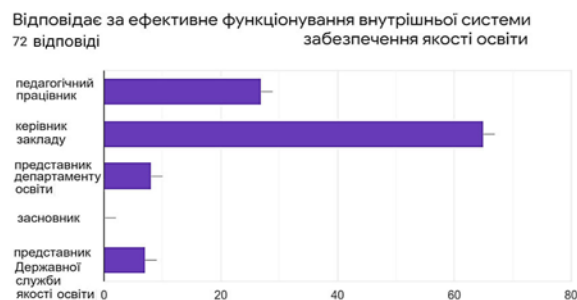

Рис. 3. Відповідь вчителів на питання «Хто відповідає за ефективне функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти?»

Державна служба якості освіти України виділяє 4 основних напрями внутрішньої системи якості освіти. 88% керівників чітко обрали дані напрями із запропонованих. Серед педагогічних працівників показник нижче за кожним напрямом (1. Освітнє середовище – 58% респондентів. 2. Система управлінської діяльності – 49%. 3. Система педагогічної діяльності – 77%. 4. Система оцінювання освітньої діяльності здобувачів освіти – 69%).

Аналізуючи результати опитування, встановлено, що 6% вчителів не знають, чи розроблена внутрішня система забезпечення якості освіти в закладі освіти.

Як позитивний момент варто зазначити те, що 90% респондентів визначають, що до розробки системи долучалися члени адміністрації, педагогічні працівники, батьки, учні (див. рис. 4).

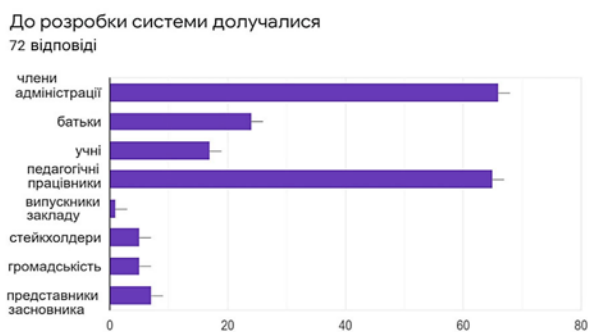

Рис. 4. Відповідь вчителів на питання «Хто долучався до розробки внутрішньої системи забезпечення якості освіти?»

Щодо розробки критеріїв оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти 46% учителів стверджують, що адаптували критерії Міністерства освіти і науки України до умов роботи закладу, 44% педагогічних працівників використовує виключно рекомендації Міністерства освіти і науки України щодо оцінювання здобувачів. 10% відповіли, що розробляли власні критерії оцінювання навчальних досягнень.

61% керівників надали відповідь, що адаптували критерії Міністерства освіти і науки України до умов роботи закладу, 28% – використовують виключно рекомендації Міністерства освіти і науки України щодо оцінювання здобувачів, 17% – розробляли власні критерії. Жоден респондент не обрав відповідь щодо відсутності потреби в критеріях оцінювання навчальних досягнень.

81% учителів інформують здобувачів освіти щодо критеріїв оцінювання навчальних досягнень на початку навчального року, 78% керівників стверджують, що здобувачі освіти дізнаються про критерії, за якими оцінюються їх навчальні досягнення, з веб-сайту закладу (див. рис. 5).

Рис. 5. Відповідь учителів на питання «Як здобувачі освіти дізнаються про критерії оцінювання навчальних досягнень?»

На запитання «Чи розробляли у Вашому закладі критерії оцінювання діяльності педагогічних працівників?», 56% учителів і 11% керівників відповіли, що використовують критерії Міністерства освіти і науки України щодо відповідності педагогічних працівників кваліфікаційним категоріям;

17% вчителів і 44% керівників стверджують, що ці критерії були адаптовані до роботи закладу; 10% педагогічних працівників і 17% керівників зазначають, що за основу беруться критерії оцінювання, запропоновані Державною службою якості освіти України (див. рис. 6).

Рис. 6. Відповідь учителів на питання «Чи розробляли Ви критерії оцінювання діяльності педагогічних працівників?»

Понад 60% учителів впевнені, що в закладі освіти, окрім критеріїв оцінювання основних напрямів, ще розроблені критерії оцінювання діяльності класних керівників, класних колективів та методичних об'єднань. 60% керівників визначають, що працюють відповідно до основних напрямів освітньої діяльності без додаткових розділів та критеріїв.

Аналізуючи відповідь на питання щодо періодичності проведення самооцінювання освітньої діяльності 71% учителів та 83% керівників чітко знають, що самооцінювання проводиться щорічно.

57% керівників відмічають, що самооцінювання у закладах ще не проводилося, а ось половина педагогічних працівників стверджує, що в них проходив процес самооцінювання відповідно до критеріїв внутрішньої системи забезпечення якості освіти.

Половина керівників (53%) вже визначили, що самооцінювання буде комплексне, за всіма напрямками роботи, а результати узагальнені комбінованим підходом (82%) (див. рис. 7).

Рис. 7. Відповідь керівників на питання «Якою буде у Вашому закладі форма проведення самооцінювання?»

Більше 80% усіх респондентів будуть долучати до процесу самооцінювання членів адміністрації, батьків, педагогічних працівників, учнів (див. рис. 8).

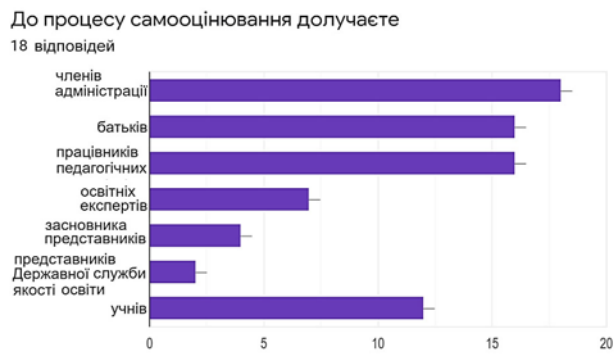

Рис. 8. Відповідь керівників на питання «Хто буде долучений до процесу самооцінювання?»

Однак 26% педагогічних працівників вважають, що до цього процесу мають долучатися представники Державної служби якості освіти України.

Установлено, що респонденти (100% керівників та 82% вчителів) правильно розкривають основну мету проведення самооцінювання: визначення шляхів удосконалення освітньої діяльності закладу, виявлення недоліків та покращення освітнього процесу (див. рис. 9).

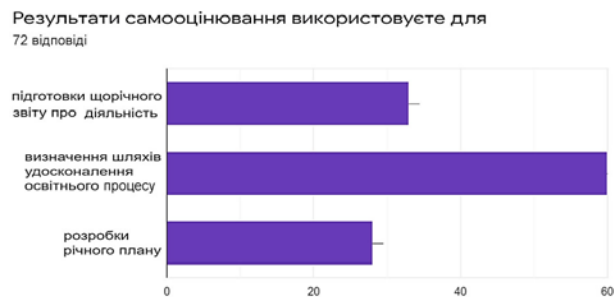

Рис. 9. Відповідь учителів на питання «За допомогою якого підходу будуть узагальнені результати самооцінювання?»

Не виникають сумніви щодо доцільності впровадження самооцінювання освітньої діяльності та внутрішньої системи забезпечення якості освіти у 100% керівників та 84% педагогічних працівників, хоча деякі вважають, що це ще один із проявів бюрократичної системи, який тільки дасть більше паперової роботи працівникам закладу освіти.

Привертають увагу виявлені керівниками труднощі у розробці внутрішньої системи забезпечення якості освіти, зокрема, визначено: відсутність досвіду у розробці документу про внутрішню систему забезпечення якості освіти, відсутність конкретних і деталізованих вимог, пояснень щодо критеріїв, індикаторів, механізму обробки даних, документального оформлення, велика кількість критеріїв щодо оцінювання діяльності педагогічних працівників. Хоча 56% керівників зазначають, що проходили

навчання щодо розробки внутрішньої системи забезпечення якості освіти.

Необхідно зазначити, що 57% опитаних керівників закладів загальної середньої освіти не проводили самооцінювання освітньої діяльності у своєму закладі. Ті, хто вже розпочав цей процес, визнають його формальність через відсутність достатніх знань, практичних навичок і розроблених критеріїв оцінювання (самооцінювання).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, під час проведення дослідження були виявлені такі проблеми:

1. Керівники закладів освіти відчують труднощі під час проведення процесу самооцінювання освітньої діяльності, а саме: відсутність зразку проведення самооцінювання; відсутність достатніх знань та практичних навичок у розробці моделі оцінювання, проведенні процесу самооцінювання, визначенні алгоритму самооцінювання внутрішньої системи забезпечення якості освіти; просвітницькій роботі серед педагогічних працівників; обробці результатів; великій кількості критеріїв та індикаторів; зборі інформації; великому обсязі описової інформації відповідно до критеріїв; браку часу.

2. Педагогічні працівники не в повній мірі ознайомлені зі структурою внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Частина педагогічних працівників не володіє інформацією, які саме критерії використовуються під час процесу оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти та оцінювання діяльності педагогічних працівників. Педагогічні працівники зазначили, що адміністрація закладу освіти не достатньо інформує їх щодо процесів, які відбуваються в закладі.

3. Частина закладів взяли за основу розроблені положення про внутрішні системи забезпечення якості освіти інших закладів освіти, які знайшли в Інтернеті, не враховуючи особливості та умови свого закладу освіти. Деякі керівники закладів загальної середньої освіти відмітили, що вони чекають на уніфіковані зразки Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти та розроблені критерії щодо проведення самооцінювання.

4. Низький рівень залучення стейкхолдерів, насамперед, органи учнівського самоврядування, а також учнів, батьків до оцінювання освітньої діяльності та формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти.

У той же час, варто звернути увагу на те, що педагогічні працівники та адміністрація розуміють поняття «якість освіти» і усвідомлюють доцільність розробки внут-

рішньої системи забезпечення якості освіти з метою забезпечення постійного і неухильного вдосконалення якості освітньої діяльності та якості освіти.

Учителі закладу поступово відходять від формального та неефективного виконання посадових обов'язків, розробляючи критерії, індикатори внутрішнього моніторингу та забезпечуючи функціонування внутрішньої системи.

Педагогічні працівники та адміністрація розуміють, що оцінювання освітньої діяльності не може бути об'єктивним, якщо його проведенням будуть займатися виключно члени адміністрації, як це було під час підготовки самоаналізу перед атестаційною експертизою, тому долучають до цього процесу всіх учасників освітнього процесу, а при можливості освітніх експертів і представників громадськості.

Ураховуючи вищевикладене, рівень готовності закладів загальної середньої освіти – середній і потребує покращення за допомогою інструментарію, розробка якого може стати предметом подальших досліджень.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Подальшими науковими пошуками можуть стати: підвищення кваліфікації керівних і педагогічних працівників щодо їх підготовки до забезпечення функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти в закладі; порівняльний аналіз зарубіжних і вітчизняних практик створення внутрішньої системи забезпечення якості освіти; порівняльний аналіз результатів дослідження на підсумковому етапі.

Список бібліографічних посилань

1. Діагностика управлінської культури керівників загальноосвітніх навчальних закладів: збірник тестів для керівників закладів освіти / уклад. Корольук С.В. Полтава: ПОШПО, 2005. 32 с.
2. Зварич Г.В. Критерії, показники та індикатори моніторингу, експертизи та оцінювання якості освітніх послуг у закладах загальної середньої освіти. *Лідж сучасного педагога*, 2020. № 5(194). С. 14–20.
3. Національна доктрина розвитку освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення 07.03.2022).
4. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 08.03.2022).
5. Резнік С.Д. Перші кроки для створення внутрішньої системи забезпечення якості освіти закладу загальної середньої освіти. *Актуальні проблеми управління освітою і навчальними закладами: збірник наукових праць [ДонНУ імені Василя Стуса]*, 2020. Вип. 3. Ч. 1. С. 116–118.

6. Громовий В.В. Самооцінювання якості роботи закладу загальної середньої освіти: рекомендації [Електронне видання]. Дніпро: Середняк Т.К., 2019. 87 с.
7. ТОП-критерії якості освіти в школі: ключові компетентності, всебічний розвиток дитини, цікаві уроки. *Державна служба якості освіти України: офіційний сайт*. URL: <https://sqe.gov.ua/top-kriterii-yakosti-osviti-v-shkoli-klyu/>.
8. Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти: Затв. наказом Міністерства освіти і науки України 30.11.2020 № 1480. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1480729-20#Text>.
9. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ: Державна служба якості освіти, 2020. 240 с.
10. Лодатко Є.О. Якість початкової освіти у соціокультурному вимірі. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*, 2018. Вип. 8. С. 97–106.

References

1. Diagnosis of management culture of heads of secondary schools (2005). Collection of tests for heads of educational institutions. In Korolyuk S.V. (comp.) Poltava: PRIPPEducation. 32 p.
2. Zvarich, G.V. (2020). Criteria, indicators and indicators for monitoring, examination and evaluation of the quality of educational services in general secondary education institutions. *Image of a modern teacher*, 5(194): 14–20.
3. National doctrine of education development (2002). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення 07.03.2022).
4. On education: Law of Ukraine of September 5, 2017. No 2145-VIII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 08.03.2022).
5. Reznik, S.D. (2020). The first steps to create an internal system of quality assurance in general secondary education. *Actual problems of management of education and educational institutions: collection of scientific works [DonNU named after Vasyl Stus]*, 3(1): 116–118.
6. Gromovy, V.V. (2019). Self-assessment of the quality of work of a general secondary education institution: recommendations [Electronic edition]. Dnipro: Publisher Serednyak T.K. 87 p.
7. TOP criteria for the quality of education at school: key competencies, comprehensive development of the child, interesting lessons. *State Service for the Quality of Education of Ukraine: official website*. Retrieved from <https://sqe.gov.ua/top-kriterii-yakosti-osviti-v-shkoli-klyu/>.
8. Methodical recommendations on the formation of the internal system of quality assurance of education in general secondary education: Approved. by order of the Ministry of Education and Science of Ukraine 30.11.2020. No 1480. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1480729-20#Text>.
9. Bobrovsky, M.V., Gorbachev, S.I., Zaplotynskaya, O.O. (2020). Recommendations for building an internal system of quality assurance in general secondary education. Kyiv: State Service for Educational Quality. 240 p.
10. Lodatko, Ye. (2018). The quality of primary education in the socio-cultural dimension. *Bulletin of Cherkasy University. Series: Pedagogical sciences*, 8: 97–106.

REZNIK Snizhana

post-graduate student of the Department of Management, Law, Statistics and Economic Analysis,
Luhansk National Agrarian University

**READINESS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS TO ENSURE
THE QUALITY OF EDUCATION**

Summary. *The study of the problem of quality management of education and educational activities is one of the most pressing problems of modern theory of education management. Its relevance is due to the needs of practice, primarily the need to ensure the competitiveness of graduates of general secondary education in the labor market. One of the influential factors in the search for competitive advantages is the quality of educational services provided at school. That is why ensuring the quality of education in general secondary education is a priority at the present stage. The National Doctrine of Education Development emphasizes that in the XXI century "the quality of education is a national priority and a prerequisite for national security, compliance with international norms and requirements of Ukrainian legislation on the exercise of citizens' right to education. Material, financial, human and scientific resources of society and the state are directed to ensuring the quality of education."*

The purpose of the article. To study the real state of readiness of secondary education institutions to ensure the quality of education and their main difficulties.

Results. After analyzing the results of a survey of teachers and managers, the level of readiness of general

secondary education to ensure the quality of education is considered to be at the middle level; the main difficulties in developing, functioning of the internal system of quality assurance of education and conducting internal audit were revealed.

Originality. The necessity and significance of ensuring the quality of education are determined; for the first time the level of readiness of general secondary education institutions to ensure the quality of education was determined; the difficulties of this process are revealed.

Conclusion. According to the results of this study, it was found that general secondary education institutions are not fully ready to ensure the quality of education; they are aware of the importance of this process and face difficulties in the partial lack of knowledge and skills in ensuring the functioning of the internal quality assurance system of education and the lack of tools for conducting internal audits of educational activities.

Keywords: *quality of education; readiness; internal system of quality assurance of education; difficulties.*

Одержано редакцією 15.03.2022
Прийнято до публікації 30.03.2022